

ANDRZEJ A. KONIECZNY, ADAM T. SIKORA

Ocena efektywności ekonomicznej gospodarki leśnej w Leśnym Kompleksie Promocyjnym Puszcza Białowieska. Część 1. Analiza działalności i wynik finansowy

Evaluation of the economic efficiency of forest management in the 'Puszcza Białowieska' Forest Promotional Complex. Part 1. Analysis of the activity and financial result

ABSTRACT

Konieczny A. A., Sikora A. T. 2019. Ocena efektywności ekonomicznej gospodarki leśnej w Leśnym Kompleksie Promocyjnym Puszcza Białowieska. Część 1. Analiza działalności i wynik finansowy. Sylwan 163 (7): 531-541. DOI: <https://doi.org/10.26202/sylwan.2019040>.

The aim of this study is to assess the economic efficiency of forest management based on the revenues and costs of selected activities and the financial result of the forest districts within the 'Puszcza Białowieska' Forest Promotional Complex (FPC), i.e. Białowieża, Browsk and Hajnówka forest districts. The assessment of the economic efficiency of the forest management in 'Puszcza Białowieska' FPC forest districts was analyzed in relation to the average values for comparative units (28 other forest districts) included in the Regional Directorate of State Forests (RDSF) in Białystok. In this study the profit and loss account and the basic reporting document on financial and economic activity (LPIR1) for the years 2011-2017 were used. Data were collected from the State Forests Information System. A detailed analysis of revenues and costs (from the sale of products, goods and materials), including administrative, basic, side, additional and social-living activities, as well as general administrative costs was made. The financial result of the FPC forest districts was also analyzed and then modified by increasing the net result by the value of the write-off for the forest fund and the maintenance costs of the superior units and reduced by the additional payment from the forestry fund. The amount of financial results of 'Puszcza Białowieska' FPC forest districts is mainly determined by revenues from the sale of woody raw material. Other types of activities do not have a significant impact on improving the financial result of these entities. The actual financial situation of 'Puszcza Białowieska' FPC forest districts reflects the modified net financial result, including for funds from the forest fund. Implementation of tasks in the field of nature protection and restrictions resulting from the acquisition of timber in 'Puszcza Białowieska' FPC forest districts significantly worsen their financial result. Implementation of additional tasks in the field of nature conservation causes a deterioration in the economic efficiency of forest management, which suggests extending the analyzes of other forest districts of the State Forests.

KEY WORDS

revenues and costs of activity, financial result, nature protection in forests

ADDRESSES

Andrzej A. Konieczny ⁽¹⁾ – e-mail: akonieczny@post.pl

Adam T. Sikora ⁽²⁾ – e-mail: adam.sikora@lasy.gov.pl

⁽¹⁾ Wydział Agrobiotechnologii, Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie; ul. Akademicka 13, 20-950 Lublin

⁽²⁾ Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych; ul. Grójecka 127, 02-124 Warszawa

Wstęp

Trwale zrównoważona gospodarka leśna jest zdefiniowana jako działalność mająca na celu wypełnianie teraz i w przyszłości wszystkich ważnych ochronnych, gospodarczych i socjalnych funkcji lasu na poziomie lokalnym, narodowym i globalnym, bez szkody dla innych ekosystemów [Ustawa... 1991]. Realizacja założeń gospodarki leśnej w Polsce odnosi się głównie do trwałości i ciągłości użytkowania lasu, przy założeniu, że trwałość lasu oznacza ciągłość jego użytkowania, co nawiązuje do idei zrównoważonego rozwoju zapoczątkowanej przez Hansa Carla von Carlowitza w 1713 roku [Paschalis-Jakubowicz 2011]. Celem upowszechniania zasad trwale zrównoważonej gospodarki leśnej ustanawia się m.in. Leśne Kompleksy Promocyjne (LKP), jako obszary funkcjonalne o znaczeniu ekologicznym, edukacyjnym i społecznym, czego przykładem jest Leśny Kompleks Promocyjny Puszcza Białowieska.

Wypełnianie celów trwale zrównoważonej gospodarki leśnej w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju wiąże się z realizacją wielu funkcji w ramach trzech głównych obszarów: ekonomii, środowiska i społeczeństwa. W praktyce zapewnienie wielofunkcyjnej roli lasów jest wyjątkowo trudnym zadaniem. Realizacja przez las i gospodarkę leśną wszystkich funkcji równocześnie często staje się niemożliwa. Wynika to z faktu, że w odróżnieniu od pożądanego stanu równowagi wszystkich funkcji lasu dochodzi niekiedy do dominacji jednej z nich – w tym samym czasie i miejscu. W skrajnych przypadkach realizowanie różnych funkcji lasu prowadzi do kontrowersji pomiędzy różnymi grupami społecznymi, odmiennie postrzegającymi znaczenie poszczególnych funkcji, np. ochrony przyrody i użytkowania lasu [Witkowski 2017]. Problemem w realizacji trwale zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej są również zmiany preferencji społecznych, skutkujące wzrostem znaczenia niektórych dóbr i świadczeń środowiskowych w kontekście długiego cyklu produkcji leśnej, m.in. rekreacyjnej funkcji lasów [Płotkowski 2008; Gołos 2018].

Realizacja celów trwale zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej powoduje niekiedy trudności w zakresie prowadzenia racjonalnej i efektywnej działalności w niektórych nadleśnictwach Lasów Państwowych. Analizy uwzględniające szerokie spektrum wskaźników i mierników służą do oceny efektywności ekonomicznej gospodarki leśnej. Efektywność ekonomiczna jest miarą racjonalnego gospodarowania, stanowiąc fundament istnienia i trwania firmy [Głodziński 2014]. Natomiast efektywność ekonomiczna gospodarki leśnej jest związana z szeregiem skomplikowanych procesów w niej zachodzących, uzależnionych od warunków organizacyjnych, środowiskowych, społecznych i celów gospodarki leśnej [Marszałek, Podgórski 1978; Płotkowski 1996; Kłoczek, Płotkowski 2009].

Celem pracy jest ocena efektywności ekonomicznej gospodarki leśnej, ze szczególnym uwzględnieniem przychodów i kosztów wybranych działalności oraz wyniku finansowego nadleśnictw Leśnego Kompleksu Promocyjnego Puszcza Białowieska.

Materiał i metody

Badania przeprowadzono w trzech nadleśnictwach (Białowieża, Browsk i Hajnówka) wchodzących w skład LKP Puszcza Białowieska. Ich powierzchnia ogólna według stanu na 31 grudnia

2017 roku wynosiła ponad 52,6 tys. ha, z czego powierzchnia leśna 50,6 tys. ha. Efektywność ekonomiczną gospodarki leśnej w nadleśnictwach LKP Puszcza Białowieska analizowano w odniesieniu do porównawczych jednostek organizacyjnych (28 pozostałych nadleśnictw) wchodzących w skład Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych (RDLP) w Białymstoku. Powierzchnia ogólna tych nadleśnictw wynosiła ponad 572 tys. ha, w tym powierzchnia leśna około 540 tys. ha.

Materiały źródłowe stanowiły sprawozdania z poszczególnych nadleśnictw z lat 2011-2017. W celu przeprowadzenia analizy ekonomicznej nadleśnictw LKP Puszcza Białowieska wykorzystano rachunek zysków i strat oraz podstawowy dokument sprawozdawczy z działalności finansowo-gospodarczej (LPIR1). Informacje o poszczególnych nadleśnictwach pobrano z Systemu Informatycznego Lasów Państwowych (SILP).

W pracy przedstawiono szczegółowe analizy przychodów (ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów), w tym m.in. przychody z działalności administracyjnej, podstawowej, ubocznej, dodatkowej i socjalno-bytowej. Analizie poddano również koszty (sprzedanych produktów, towarów i materiałów), współmierne do wcześniej wymienionych przychodów. Ponadto zbadano istotne pozycje kosztów i przychodów wpływających na wynik finansowy nadleśnictwa i ich efektywność ekonomiczną, np. koszty ogólnego zarządu.

Analizie poddano wynik finansowy nadleśnictw, jako podstawowy wskaźnik oceny ich działalności. Analiza przychodów i kosztów przedsiębiorstwa ukazuje jego zdolność do generowania dodatniego wyniku finansowego (zysku) i samofinansowania jednostki [Olchowicz, Tłaczała 2015]. Wynik finansowy skorygowany o zyski i straty nadzwyczajne oraz podatek dochodowy stanowi wynik finansowy netto [Ustawa... 1994]. Otrzymany wynik poddano dalszej analizie (ponownej korekcie), z uwagi na środki funduszu leśnego przyznawane nadleśnictwom na wyrównanie niedoborów powstających przy realizacji zadań m.in. z zakresu gospodarki leśnej, zgodnie z art. 58 Ustawy... [1991]. Dotyczy to zwłaszcza tych jednostek, które gospodarują w niekorzystnych warunkach przyrodniczych i ekonomicznych. Przyjęto założenie, że na wielkość ponownie skorygowanego wyniku finansowego nadleśnictwa składa się wynik finansowy netto powiększony o wielkość odpisu podstawowego na fundusz leśny i koszt narzutu na utrzymanie jednostek nadrzędnych oraz pomniejszony o wielkość dopłat otrzymanych z funduszu leśnego.

Każde nadleśnictwo wchodzące w skład LKP Puszcza Białowieska analizowano niezależnie, odnosząc uzyskane wyniki do średnich wielkości dla porównawczych jednostek organizacyjnych wchodzących w skład RDLP w Białymstoku (łącznie 28) w poszczególnych latach.

Wyniki

Przychód netto (ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów) w poszczególnych nadleśnictwach LKP Puszczy Białowieskiej nie przekraczał poziomu 6 mln PLN, z wyjątkiem 2017 roku (tab. 1). Średnia wartość przychodu uzyskanego dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku była wyższa i wynosiła nawet 19,5 mln PLN w 2017 roku. Koszty (sprzedaży produktów, towarów i materiałów) w nadleśnictwach LKP Puszcza Białowieska były ujemnymi wielkościami (np. -5,4 mln PLN w Nadleśnictwie Białowieża), z wyjątkiem 2017 roku. Ponadto różniły się znacząco od tych samych średnich wielkości kosztów poniesionych dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku: od 7,5 mln PLN (2011 rok) do 10,5 mln PLN (2017 rok) (tab. 1).

Najwyższe przychody osiągnęły nadleśnictwa ze sprzedaży produktów, głównie z działalności podstawowej (tab. 2). W nadleśnictwach LKP Puszczy Białowieskiej przychody te mieściły się w przedziale od 1,5 do 5,7 mln PLN, z wyjątkiem 2017 roku, ze znaczącym wzrostem: o 3,7 mln PLN (240%) w Nadleśnictwie Białowieża, o 5,6 mln PLN (106%) w Nadleśnictwie Haj-

Tabela 1.

Przychody i koszty [zł] działalności nadleśnictw LKP Puszcza Białowieska (Białowieża, Browsk, Hajnówka) i pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku (średnia dla 28 jednostek) w latach 2011-2017
 Revenues and costs [PLN] of activity of forest districts from 'Puszcza Białowieska' FPC (Białowieża, Browsk, Hajnówka) and other forest districts within RDSP in Białystok (average for 28 entities) in 2011-2017

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów							
Net revenues from sales of products, goods and materials							
Białowieża	2 641 864,66	2 226 342,29	2 545 436,36	3 372 766,46	3 172 620,06	1 658 762,04	5 330 518,03
Browsk	6 026 451,05	4 334 968,89	4 127 528,51	4 399 008,87	5 447 361,82	4 861 242,35	10 851 472,84
Hajnówka	2 898 688,46	3 424 542,80	4 141 303,47	5 471 962,57	5 710 546,40	5 926 241,93	11 256 874,07
RDLP Białystok	16 159 617,76	15 608 477,32	15 677 870,62	17 468 189,06	17 771 447,90	18 188 476,97	19 567 785,29
Koszt sprzedaży produktów, towarów i materiałów							
Cost of selling products, goods and materials							
Białowieża	-2 068 284,90	-2 469 720,91	-2 492 430,42	-2 800 774,89	-3 500 296,01	-5 436 006,03	-2 601 959,14
Browsk	-309 180,80	-1 426 579,42	-1 475 699,30	-1 572 113,88	-1 991 208,83	-2 669 084,89	2 159 028,38
Hajnówka	-2 635 278,92	-2 483 299,39	-2 475 584,25	-1 278 149,12	-2 041 209,61	-2 218 129,90	1 386 909,44
RDLP Białystok	7 587 664,97	8 139 541,78	7 788 090,37	8 941 817,40	9 070 756,21	9 013 395,30	10 577 061,75
Koszty ogólnego zarządu							
General administrative costs							
Białowieża	4 447 795,42	4 943 721,94	5 167 775,49	5 509 530,57	5 484 728,89	5 964 391,51	6 261 919,17
Browsk	5 194 603,13	5 465 951,15	5 691 282,08	6 016 646,66	6 203 173,13	6 592 458,22	7 596 894,90
Hajnówka	5 760 127,83	6 043 688,66	6 257 376,51	6 471 051,49	6 906 535,66	7 227 958,21	7 887 907,05
RDLP Białystok	6 816 249,81	7 363 615,21	7 584 089,79	7 981 066,99	8 374 917,98	8 618 576,60	8 698 466,98
Pozostałe przychody operacyjne							
Other operating incomes							
Białowieża	210 029,08	207 125,25	6 624 904,45	194 257,45	346 901,66	571 544,01	487 142,20
Browsk	455 383,99	329 595,19	434 701,39	318 364,52	392 975,65	366 380,86	524 921,36
Hajnówka	355 756,70	377 899,90	1 321 868,46	475 348,47	316 465,71	937 395,24	858 250,10
RDLP Białystok	460 045,81	490 034,22	758 051,27	512 687,12	671 527,63	531 387,80	550 621,38

Tabela 2.

Przychody [zł] z działalności nadleśnictw LKP Puszcza Białowieska (Białowieża, Browsk, Hajnówka) i pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku (średnia dla 28 jednostek) w latach 2011-2017
 Revenues [PLN] of activity of forest districts from 'Puszcza Białowieska' FPC (Białowieża, Browsk, Hajnówka) and other forest districts within RDSF in Białystok (average for 28 entities) in 2011-2017

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Przychody z działalności administracyjnej Administrative activity							
Białowieża	386,57	386,05	386,07	888,62	388,61	37 776,54	906,67
Browsk	24 119,91	24 203,41	24 575,07	25 955,56	26 078,51	79 896,54	26 492,67
Hajnówka	9 422,00	5 059,14	8 323,48	6 224,47	5 365,72	79 556,87	9 696,72
RDLP Białystok	58 312,71	57 982,40	65 300,84	65 007,99	50 955,97	92 500,86	59 512,23
Przychody z działalności podstawowej Basic activity							
Białowieża	2 410 878,11	2 043 980,90	2 382 917,28	3 163 166,60	3 038 251,28	1 533 222,19	5 226 489,07
Browsk	5 766 639,87	4 116 152,31	3 871 686,58	4 080 677,51	5 160 400,32	4 469 911,29	10 640 601,55
Hajnówka	2 396 071,21	2 938 681,60	3 772 788,55	5 114 172,31	5 323 082,28	5 246 790,06	10 839 662,79
RDLP Białystok	15 838 729,65	15 274 736,65	15 365 247,53	17 146 977,25	17 472 266,63	17 839 974,74	19 267 418,10
Przychody z działalności ubocznej Side activities							
Białowieża	168 719,46	128 025,77	116 458,13	159 810,09	117 563,75	70 697,35	72 902,10
Browsk	170 117,71	139 835,65	170 018,98	222 774,33	206 257,58	268 899,75	142 649,89
Hajnówka	170 914,12	238 687,90	159 584,36	160 207,43	197 558,05	222 110,29	65 027,38
RDLP Białystok	114662,10	132 475,32	115 712,53	127 862,73	122 895,30	126 516,95	113 762,76
Przychody z działalności dodatkowej Additional activity							
Białowieża	9 871,02	13 668,67	13 765,20	7 458,81	1 696,00	0,00	0,00
Browsk	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hajnówka	196 080,55	200 957,71	161 977,48	171 953,56	169 739,48	359 182,35	321 295,28
RDLP Białystok	19 973,19	12 343,27	14 303,16	16 012,82	17 147,12	28 886,07	20 817,77
Przychody z działalności społeczno-bytowej Social activity							
Białowieża	39 559,28	33 159,59	29 304,48	18 171,94	13 918,97	16 703,71	29 071,99
Browsk	59 527,75	54 594,18	55 243,88	61 130,77	53 431,41	40 171,77	41 728,73
Hajnówka	123 985,45	41 120,49	37 434,60	19 053,80	14 800,87	18 602,36	20 909,10
RDLP Białystok	122 044,81	122 188,97	105 088,13	105 163,12	104 952,75	96 748,67	100 140,90

nówka oraz o 6,1 mln PLN (138%) w Nadleśnictwie Browsk. Dla porównania średnie wielkości uzyskane dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku wynosiły od 15,2 mln PLN (2012 rok) do 19,2 mln PLN (2017 rok). Koszty, współmierne do tych przychodów, osiągnęły w nadleśnictwach LKP Puszcza Białowieńska ujemną wielkość, np. -5,9 mln PLN w Nadleśnictwie Białowieża, z wyjątkiem 2017 roku (tab. 3). Średnia wartość tych samych kosztów dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku kształtowała się w przedziale od 7,2 mln PLN (2011 rok) do 9,9 mln PLN (2017 rok).

Nadleśnictwa LKP Puszcza Białowieńska osiągnęły niższe przychody z działalności administracyjnej, ubocznej, dodatkowej i socjalno-bytowej niż z działalności podstawowej (tab. 2). Przychody z działalności administracyjnej nie przekraczały poziomu 26 tys. PLN w poszczególnych nadleśnictwach LKP Puszcza Białowieńska i 65 tys. PLN dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku (średnie wielkości), z wyjątkiem 2016 roku. Podobnie kształtowały się koszty powiązane z przychodami tej działalności (tab. 3). Przychody z działalności ubocznej również kształtowały się na niskim poziomie (od 65 do 268,8 tys. PLN) i nie różniły się znacząco pomiędzy nadleśnictwami LKP Puszczy Białowieńskiej oraz w ramach średnich wielkości dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku. Podobnie kształtowały się koszty powiązane z przychodami z tej działalności. Średnia wartość przychodu z działalności dodatkowej dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku nie przekraczała w poszczególnych latach 28,8 tys. PLN, przy czym najwyższe przychody osiągało Nadleśnictwo Hajnówka (161-359 tys. PLN). Koszty działalności dodatkowej były wyższe niż współmierne do nich przychody. W Nadleśnictwie Hajnówka osiągnęły maksymalną wielkość 541,6 tys. PLN w 2016 roku w porównaniu do średniej uzyskanej dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku, wynoszącej 72,4 tys. PLN. Należy wspomnieć, że ujemny wynik działalności dodatkowej równoważny jest m.in. przez wielkość płatności bezpośrednich oraz płatności w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich do gruntów rolnych zgodnie z zasadami (polityką) rachunkowości Lasów Państwowych. Przychody z działalności socjalno-bytowej w nadleśnictwach LKP Puszcza Białowieńska kształtowały się na niskim poziomie (13,9-65,1 tys. PLN) w porównaniu do średnich wielkości uzyskanych dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku (96,7-122,1 tys. PLN), z wyjątkiem Nadleśnictwa Hajnówka w 2011 roku (123,9 tys. PLN). Koszty działalności socjalno-bytowej były nieznacznie wyższe od przychodów z tej działalności w Nadleśnictwie Białowieża i średnich wielkości dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku, natomiast były nieznacznie niższe w pozostałych dwóch nadleśnictwach.

Koszty ogólnego zarządu w poszczególnych nadleśnictwach kształtowały się następująco: Białowieża od 4,4 do 6,2 mln PLN, Browsk od 5,1 do 7,5 mln PLN, a Hajnówka od 5,7 do 7,8 mln PLN. Średnia wielkość tych kosztów dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku kształtowała się na wyższym poziomie: od 7,3 do 8,6 mln PLN (tab. 1).

Pozostałe przychody operacyjne nie różniły się znacząco pomiędzy nadleśnictwami LKP Puszczy Białowieńskiej oraz w ramach średnich wielkości dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku i kształtowały się w przedziale od 194,2 do 937,3 tys. PLN (tab. 1). Wyjątkowo, w 2013 roku, osiągnęły poziom 6,6 mln PLN w Nadleśnictwie Białowieża i 1,3 mln PLN w Nadleśnictwie Hajnówka. Pozostałe koszty operacyjne kształtowały się na podobnym poziomie jak przychody operacyjne (tab. 1). Przychody finansowe nie różniły się znacząco pomiędzy nadleśnictwami LKP Puszcza Białowieńska. Były one niższe (19,6-145,1 tys. PLN) niż średnie wielkości otrzymane dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku (55,5-224,5 tys. PLN). Koszty finansowe były niższe niż przychody finansowe (od 338,8 PLN do 31,3 tys. PLN).

Wynik finansowy netto w nadleśnictwach LKP Puszcza Białowieńska był najczęściej dodatni,

Tabela 3.

Koszty [zł] działalności nadleśnictw LKP Puszcza Białowiecka (Białowieża, Browsk, Hajnówka) i pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku (średnia dla 28 jednostek) w latach 2011-2017
 Costs [PLN] of activity of forest districts from 'Puszcza Białowiecka' FPC (Białowieża, Browsk, Hajnówka) and other forest districts within RDSF in Białystok (average for 28 entities) in 2011-2017

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Koszty działalności administracyjnej							
Administrative activity							
Białowieża	386,57	386,05	386,07	888,62	388,61	278401,99	196 080,05
Browsk	24 119,91	24 227,40	24 575,07	25 955,56	26 078,51	89 501,90	54 110,46
Hajnówka	9 719,76	5 100,52	8 565,13	6 270,44	5 486,53	99 850,64	29 033,87
RDLP Białystok	69 755,97	75 681,95	79 170,67	77 304,09	61 514,93	378 630,27	377 480,16
Koszty działalności podstawowej							
Basic activity							
Białowieża	-2 341 621,74	-2 666 274,89	-2 677 075,99	-3 071 478,41	-3 732 109,05	-5 966 830,19	-3 023 814,33
Browsk	-571 507,22	-1 633 532,02	-1 681 959,37	-1 892 568,82	-2 240 315,13	-2 962 647,49	1 897 302,69
Hajnówka	-3 106 927,64	-2 933 820,25	-2 825 123,91	-1 687 572,11	-2 574 913,77	-3 081 771,07	856 858,47
RDLP Białystok	7 242 876,68	7 773 449,84	7 436 160,25	8 580 520,41	8 717 548,98	8 330 248,49	9 916 759,22
Koszty działalności ubocznej							
Side activities							
Białowieża	174 729,19	75 512,19	81 648,81	128 144,51	104 337,46	97 124,70	99 476,20
Browsk	165 491,75	111 486,56	120 812,15	220 248,46	149 418,00	128 203,55	135 442,14
Hajnówka	166 749,49	217 097,91	120 590,45	145 542,98	153 437,60	209 636,97	80 162,18
RDLP Białystok	97 538,61	107 516,61	101 115,45	114 390,46	110 556,71	110 814,07	92 413,33
Koszty działalności dodatkowej							
Additional activity							
Białowieża	8 574,04	7 577,38	11 006,03	55 902,69	79 280,64	97 293,91	72 433,43
Browsk	18 006,65	16 347,00	22 769,28	20 563,66	38 255,64	34 679,62	41 181,49
Hajnówka	173 828,00	186 401,44	186 878,00	238 336,20	363 624,50	541 628,04	412 806,80
RDLP Białystok	39 757,99	36 309,95	40 353,51	46 368,93	54 296,72	72 457,13	63 041,88
Koszty działalności socjalno-bytowej							
Social activity							
Białowieża	78 090,62	106 109,05	89 109,46	62 497,30	47 004,88	57 641,31	52 717,31
Browsk	54 708,11	54 780,70	32 136,57	45 540,26	34 160,15	38 814,53	30 991,60
Hajnówka	119 253,64	41 885,03	33 446,08	18 922,37	11 155,53	12 525,52	7 765,32
RDLP Białystok	133 701,31	139 080,70	121 027,37	116 935,68	124 306,26	117 933,29	121 504,10

jedynie w niektórych latach przyjmował ujemne wielkości, np. w Nadleśnictwie Białowieża –254,1 tys. PLN w 2012 roku, w Nadleśnictwie Browsk –426,2 i –208,4 tys. PLN w latach 2013–2014, a w Nadleśnictwie Hajnówka –128,6 tys. PLN w 2011 roku (tab. 1). Średnie wielkości (wynik finansowy) dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku kształtowały się na poziomie od 545,3 tys. PLN (2012 rok) do ponad 2 mln PLN (2011 rok). Po dokonaniu ponownej korekty wyniku finansowego netto, m.in. po uwzględnieniu środków związanych z funduszem leśnym, okazało się, że nadleśnictwa LKP Puszczy Białowieskiej poniosły straty: od 2,8 mln PLN w Nadleśnictwie Browsk do 6,7 mln PLN w Nadleśnictwie Hajnówka (z wyjątkiem 2013 roku w Nadleśnictwie Białowieża – zysk ponad 900 tys. PLN). Średnie wielkości dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku wynosiły od 1 mln PLN (2013 rok) do 3 mln PLN (2011 rok).

Dyskusja

Nadleśnictwa LKP Puszcza Białowieska uzyskały dużo niższe przychody netto (ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów) niż pozostałe nadleśnictwa z RDLP w Białymstoku, gdzie średnie wielkości wykazywały tendencję wzrostową. Największe znaczenie miały przychody z działalności podstawowej, które w poszczególnych latach stanowiły od 82,6% w Nadleśnictwie Hajnówka do 98% w Nadleśnictwie Białowieża i Browsk przychodów netto (ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów). Dla porównania udział ten był większy dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku (średnie wartości) i wynosił od 97,8 do 98,4%. Przychody nadleśnictw w głównej mierze zależą od wartości sprzedaży surowca drzewnego [Sikora, Ukalska 2014; Sprawozdanie... 2017, 2018], stąd wzrost przychodów w nadleśnictwach LKP Puszcza Białowieska w 2017 roku wynikał z większej sprzedaży surowca drzewnego niż w latach ubiegłych – w Nadleśnictwie Białowieża z 5,2 do 38,1 tys. m³, w Nadleśnictwie Browsk z 31,3 do 79,6 tys. m³, a w Nadleśnictwie Hajnówka z 29,1 do 72,8 tys. m³. Dla porównania średnia sprzedaż dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku w 2017 roku była wyższa i wyniosła 106,2 tys. m³ (przeciętnie 100,5 tys. m³ dla analizowanego siedmioletniego okresu).

Koszty sprzedanych produktów, towarów i materiałów były w nadleśnictwach LKP Puszcza Białowieska ujemnymi wielkościami (z wyjątkiem 2017 roku), w przeciwieństwie do średnich dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku. Ujemne wielkości kosztów prezentowane w rachunku zysków i strat wynikały z dopłat wewnętrznych Lasów Państwowych z funduszu leśnego, w związku z wyrównywaniem niedoborów wynikających ze zróżnicowanych warunków prowadzenia gospodarki leśnej w nadleśnictwach LKP Puszcza Białowieska. Koszty działalności podstawowej, podobnie jak przychody z tej działalności, stanowiły największy udział kosztów (sprzedanych produktów, towarów i materiałów). Wynikają one z realizacji podstawowych zadań z zakresu gospodarki leśnej i stanowią największy udział kosztów ogółem [Sprawozdanie... 2017, 2018].

Mniejszy wpływ na wynik finansowy nadleśnictw miały przychody i koszty pozostałych działalności, w tym administracyjnej, ubocznej, dodatkowej i socjalno-bytowej. W poszczególnych latach niektóre przychody i koszty różniły się wyraźnie, np. koszty dotyczące działalności administracyjnej w 2016 roku (w związku z nowelizacją ustawy o podatku od towarów i usług, a tym samym zmianą sposobu ustalania kosztów [Ustawa... 2004]) czy dotyczące działalności dodatkowej w Nadleśnictwie Hajnówka (w związku z utrzymywaniem kolejki wąskotorowej). Istotne znaczenie mają natomiast koszty ogólnego zarządu, które obejmują głównie wynagrodzenia pracowników i istotnie wpływają na wynik finansowy jednostki [Świdarska 2010]. Niezależnie od przychodów nadleśnictwa LKP Puszcza Białowieska ponosiły duże koszty ogólnego zarządu, co wynikało głównie z realizacji zadań z zakresu ochrony przyrody. Stąd również

gorszy wynik finansowy, pomimo faktu, że koszty ogólnego zarządu były nieco niższe w poszczególnych nadleśnictwach LKP Puszcza Białowieńska w porównaniu z grupą pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku (średnie wielkości).

Nadleśnictwa LKP Puszcza Białowieńska uzyskały na ogół dodatni wynik finansowy netto (przed jego ponowną korektą) (tab. 1). Po przeprowadzeniu ponownej korekty wyniku finansowego netto (m.in. o środki związane z funduszem leśnym) nadleśnictwa te uzyskały ujemne wyniki (strata), w odróżnieniu od średnich wielkości uzyskanych dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku. Co więcej, średnie wielkości wyniku finansowego netto otrzymane dla grupy pozostałych nadleśnictw z RDLP w Białymstoku były po przeprowadzeniu ponownej korekty istotnie wyższe niż przed ich korektą (wynik finansowy netto) – od 30,6% (2013 rok) do 173,5% (2015 rok). Wyjątkowo, w Nadleśnictwie Białowieża w 2013 roku, ponowna korekta spowodowała, że wynik finansowy był nadal dodatni. Nie wynikało to jednak ze sprzedaży produktów gospodarki leśnej, ale z przejęcia środków trwałych o znacznej wartości i osiągnięcia przez tę jednostkę wysokich przychodów operacyjnych (6,6 mln PLN).

O wyniku finansowym decydują głównie przychody osiągane w ramach prowadzonej działalności jednostek, koszt tej działalności oraz koszty ogólnego zarządu [Świderska 2010]. Przychody nadleśnictw LKP Puszcza Białowieńska są mocno ograniczone w wyniku realizacji dodatkowych zadań z zakresu ochrony przyrody [Janeczko, Parzych 2007; Janeczko 2008], natomiast koszty, w tym głównie ogólnego zarządu, kształtują się zwykle na wysokim poziomie w związku z realizacją zadań (funkcji) ekologicznych, edukacyjnych i społecznych [Kocel 2010, 2012]. Przychody nadleśnictw LKP Puszcza Białowieńska zostały jeszcze bardziej ograniczone po roku 2012 (nowe plany urzędzenia lasu) oraz w 2016 roku w wyniku ustanowienia dodatkowych stref referencyjnych (tereny wyłączone z gospodarki leśnej). Sytuacja taka dotyczy również innych obszarów leśnych w Polsce, w których realizuje się dodatkowe zadania z zakresu ochrony przyrody. Sugeruje to rozszerzenie badań o inne nadleśnictwa Lasów Państwowych, ponieważ przy obecnym sposobie prowadzenia rachunkowości i sprawozdawczości finansowej, w którym pomijane są aspekty realizacji tzw. pozaprodukcyjnych funkcji lasu [Buraczewski, Grygier 2011], należy oczekiwać pogorszenia się efektywności ekonomicznej gospodarki leśnej.

Wnioski

- ✦ O poprawie wyniku finansowego nadleśnictw LKP Puszcza Białowieńska decydują głównie przychody ze sprzedaży surowca drzewnego.
- ✦ Inne rodzaje działalności w nadleśnictwach LKP Puszcza Białowieńska nie mają istotnego wpływu na poprawę wyniku finansowego.
- ✦ Rzeczywistą sytuację finansową nadleśnictw LKP Puszcza Białowieńska odzwierciedla wynik finansowy netto skorygowany, m.in. o środki związane z funduszem leśnym.
- ✦ Realizacja zadań z zakresu ochrony przyrody i ograniczenia wynikające z pozyskania drewna w nadleśnictwach LKP Puszcza Białowieńska znacząco pogarszają wynik finansowy.
- ✦ Realizacja dodatkowych zadań z zakresu ochrony przyrody powoduje pogorszenie się efektywności ekonomicznej gospodarki leśnej, co sugeruje rozszerzenie badań o inne nadleśnictwa Lasów Państwowych.

Literatura

- Buraczewski A., Grygier P. 2011. Koszty gospodarki leśnej oraz potrzeba i kierunki ich realizacji. W: Strategia rozwoju lasów i leśnictwa w Polsce do roku 2030. Instytut Badawczy Leśnictwa, Sękocin Stary. 267-291.
- Głodziński E. 2014. Efektywność ekonomiczna – dylematy definiowania i pomiaru. Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Seria Organizacja i Zarządzanie 73 (1919): 155-167.

- Gołos P.** 2018. Społeczne i ekonomiczne aspekty pozaprodukcyjnych funkcji lasu i gospodarki leśnej – wyniki badań opinii społecznej. Rozprawy i Monografie. Instytut Badawczy Leśnictwa, Sękocin Stary.
- Janezko K.** 2008. Koszty alternatywne ochrony przyrody w lasach zagospodarowanych na przykładzie LKP Puszcza Białowieska. W: Kannenberg K., Szramka H. [red.]. Zarządzanie ochroną przyrody w lasach. Wyższa Szkoła Zarządzania Środowiskiem w Tucholi. 210-230.
- Janezko K., Parzych S.** 2007. Koszty rezerwatowej ochrony przyrody w Leśnym Kompleksie Promocyjnym Puszcza Białowieska. W: Kannenberg K., Szramka H. [red.]. Zarządzanie ochroną przyrody w lasach. Wyższa Szkoła Zarządzania Środowiskiem w Tucholi. 65-76.
- Kłoczek A., Płotkowski L.** 2009. Zagadnienia przyszłości ekonomiki leśnictwa. W: Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania przyszłości polskiego leśnictwa. Polskie Towarzystwo Leśne, Gorzów Wielkopolski. 109-129.
- Kocel J.** 2010. Podstawy metodyczne prognozy finansowo-gospodarczej dla Lasów Państwowych. Sylwan 154 (1): 41-51. DOI: <https://doi.org/10.26202/sylwan.2009025>.
- Kocel J.** 2012. Prognoza finansowo-gospodarcza dla Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe na lata 2007-2013. Sylwan 156 (1): 3-11. DOI: <https://doi.org/10.26202/sylwan.2011025>.
- Marszałek T., Podgórski M.** 1978. Zarys ekonomiki leśnictwa. PWRiL, Warszawa.
- Olchowicz I., Tłaczała A.** 2015. Sprawozdawczość finansowa według krajowych i międzynarodowych standardów. Wydawnictwo Difin, Warszawa.
- Paschalis-Jakubowicz P.** 2011. Teoretyczne podstawy realizacji idei zrównoważonego rozwoju w leśnictwie. Problemy ekorozwoju – Problems of sustainable development 6 (2): 101-106.
- Płotkowski L.** 2008. Ekonomiczne aspekty oceny funkcji lasu, czyli gospodarka leśna w koncepcji zrównoważonego rozwoju. Studia i Materiały CEPL 19: 252-272.
- Płotkowski L.** 1996. Teoretyczne podstawy analizy kosztów i korzyści oraz kryteria oceny przedsięwzięć gospodarczych w leśnictwie. Sylwan 140 (6): 5-14.
- Sikora A. T., Ukalska J.** 2014. Koszty działalności podstawowej w warunkach kłęsk żywiołowych w Nadleśnictwie Węgierska Górka. Leś. Pr. Bad. 75 (3): 263-275.
- Sprawozdanie finansowo-gospodarcze za 2016 r.** 2017. Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych, Warszawa.
- Sprawozdanie finansowo-gospodarcze za 2017 r.** 2018. Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych, Warszawa.
- Świdarska G. K. [red.].** 2010. Controlling kosztów i rachunkowość zarządcza. Wydawnictwo Difin, Warszawa.
- Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług.** 2004. Dz. U. Nr 54, poz. 535, ze zm..
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach.** 1991. Dz. U. Nr 101, poz. 444, ze zm.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości.** 1994. Dz. U. Nr 121, poz. 591, ze zm.
- Witkowski Z.** 2017. Spór o Puszcę Białowieską w świetle sporu o ochronę przyrody na świecie. Leś. Pr. Bad. 78 (4): 347-356.